

Sygn. akt I ACa 1652/14

I ACz 2390/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Kowacz-Braun SSA Barbara Górczanowska
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 11 lutego 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa T. K. i R. K.

przeciwko B. P., Powiatowi (...), Skarbowi Państwa - Staroście (...) i Gminie S.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 24 czerwca 2014 r. sygn. akt I C 2689/10 oraz zażalenia powodów na zawarte w punkcie II tego wyroku orzeczenie o kosztach procesu

- 1. odrzuca zażalenie w części w jakiej dotyczy pozwanych B. P. i Skarbu Państwa – Starosty (...);**
- 2. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I w części w jakiej punkt ten dotyczy pozwanych B. P. i Skarbu Państwa – Starosty (...) oraz w punkcie II, znosi postępowanie w wyżej wymienionym zakresie poczynszy od dnia 9 grudnia 2013 r. i w tej części sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Kielcach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania odwoławczego.**

Sygn. akt I ACa 1652/14, I ACz 2390/14

UZASADNIENIE

Powodowie R. K. i T. K. w pozwie skierowanym przeciwko B. P., Gminie S., Powiatowi (...) i Skarbowi Państwa – Staroście (...) domagali się zasądzenia solidarnie od pozwanych B. P., Gminy S. i Skarbu Państwa – Starosty (...) na swoją rzecz solidarnie kwoty 116.189,92 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, na rzecz powódki R.

K. kwoty 183.800 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, a na rzecz powoda T. K. kwoty 200.000 zł wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu. Powodowie wskazywali, że pierwsza z tych kwot stanowi odszkodowanie, zaś pozostałe dwie zadośćuczynienia. Roszczenia swe powodowie wywodzili z konieczności opuszczenia lokalu – pracowni twórczej – wynajmowanego przez nich od Gminy S. w budynku w S. przy ul. (...) wskazując, że nieruchomość zabudowana budynkiem w skład którego wchodzi przedmiotowy lokal została zwrócona przez pozwaną Gminę S. pozwanej B. P., a to w następstwie decyzji Starosty (...) z dnia 31 maja 2000 r., utrzymanej w mocy decyzją Wojewody (...) z dnia 28 września 2000 r., która – zdaniem powodów – była nieważna i bezpodstawna. Powodowie twierdzili, że w związku z ww. decyzją Starosty (...) i ich zabiegami o jej unieważnienie przeżyli 4 lata traumy, która w odniesieniu do powoda T. K. spowodowała jego rozstrój zdrowia.. Decyzja ta naruszała prawo, gdyż była wydana na podstawie dokumentów posiadających istotne uchybienia, w szczególności akt notarialny z 1974 r. przenoszący na Skarb Państwa własność nieruchomości był nieważny, gdyż nie został podpisany przez notariusza, nadto nie było podstaw do zwrotu nieruchomości, gdyż została ona zbudowana budynkiem administracyjnym. Precyzując roszczenie odszkodowawcze powodowie wskazali, jako składające się na nie, kwoty związane z kosztami ich eksmisji, poniesionym wynagrodzeniem za bezumowne korzystanie z lokalu, kosztami procesu, kosztami sporządzonej na ich zlecenie opinii grafologicznej, wartością zniszczonych urządzeń w opróżnionym lokalu oraz kosztami związanymi z zablokowaniem przez komornika konta bankowego. Jako podstawę odpowiedzialności skarbu Państwa i Gminy S. powodowie wskazali art. 417 § 1 k.c., zaś jako podstawę odpowiedzialności B. P. art. 415 k.c.

Powodowie ostatecznie nie sprecyzowali roszczenia przeciwko Powiatowi (...), początkowo wskazując w pozwie jako pozwanego Starostę (...) i żądając zasądzenia od niego oraz pozwanych B. P. i Gminy S. solidarnie kwoty 500.000 zł, następnie pismem z dnia 12 kwietnia 2011 r. precyzując, że pozwanym nie jest Starosta (...), ale Starostwo Powiatowe w S. i twierdząc, że ma ono osobowość prawną, aby wreszcie na rozprawie w dniu 7 czerwca 2011 r. oznaczyć pozwanego jako Powiat (...) i podtrzymać dotychczasowe powództwo kierowane przeciwko niemu oraz B. P. i Gminie S.. Kształtując ostatecznie żądanie pozwu w piśmie z dnia 14 października 2013 r. powodowie nie wymienili Powiatu (...), nie wskazali też, jakie relacje zachodzą między żądaniem kierowanym dotychczas przeciwko Powiatowi (...) a po raz pierwszy w tym piśmie wymienionym jako pozwany Skarbem Państwa – Starostą (...), następnie wezwanym do udziału w sprawie przez sąd I instancji postanowieniem z dnia 10 stycznia 2014 r.

Pozwani wnosili o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

Pozwana Gmina S. twierdziła, że stała się właścicielką przedmiotowej nieruchomości w wyniku komunalizacji stwierdzonej decyzją Wojewody (...), w toku postępowania administracyjnego wykorzystała wszelkie możliwe środki zaskarżania decyzji o zwrocie tej nieruchomości, ale okazało się to bezskuteczne, co spowodowało konieczność wydania tej nieruchomości pozwanej B. P.. Podnosiła także, że proponowała powódce zawarcie umowy najmu w różnych lokalach gminnych w miejsce lokalu znajdującego się przy ul. (...) i że ostatecznie zawarła z nią taką umowę dotyczącą lokalu w budynku przy ul. (...).

Pozwany Starosta (...) powoływał się na fakt poddania jego decyzji kontroli instancyjnej, jak też sądowno-administracyjnej. Podnosił także zarzut braku zdolności sądowej, wskazując na podstawę do odrzucenia pozwu w stosunku do niego. Ten sam zarzut podnosiło następnie Starostwo Powiatowe w S...

Pozwana B. P. zarzucała, że nieruchomość odzyskała na podstawie ostatecznych decyzji, poddanych kontroli sądowo-administracyjnej oraz wskazywała, że informowała powodów, że nie zamierza zawrzeć z nimi umowy najmu oraz wzywała następnie do opuszczenia lokalu, zaś niezastosowanie się do tych wezwań zmusiło ją do wytoczenia powództwa o eksmisję i zapłatę za bezumowne korzystanie z lokalu.

Pozwany Skarb Państwa – Starosta (...) zarzucał niewykazanie przez powodów przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa, jak też związku przyczynowego pomiędzy działalnością rzekomego sprawcy a szkodą.

Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2014 r. Sad Okręgowy w Kielcach oddalił powództwo i zasądził solidarnie od powodów na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, B. P. i Gminy S. kwoty po 7.200 zł.

Uzasadniając powyższy wyrok sąd I instancji ustalił następujące fakty:

R. K. i jej mąż T. K. byli najemcami lokalu użytkowego położonego w S. przy ulicy (...), który wykorzystywali na pracownię jubilerską. Lokal ten wynajmowali od Gminy S. – ówczesnego właściciela nieruchomości.

Zabudowana nieruchomość przy ulicy (...) w S., oznaczona jako działka nr (...) w 1974 roku stanowiła własność B. i S. małż. F. – rodziców pozwanej B. P.. Aktem notarialnym z dnia 17 lipca 1974 r. B. i S. małż. F. zbyli tę nieruchomość na rzecz Skarbu Państwa – w trybie art. 6 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości. Sprzedawana nieruchomość przeznaczona została pod budowę dojścia pieszego i dojazdu dla wózków dziecięcych do przychodni zdrowia. W momencie nabycia przez Skarb Państwa własności działka była zabudowana parterowym, częściowo podpiwniczonym murem budynkiem mieszkalno – usługowym. Po wywłaszczeniu istniejący budynek małż. F. został przez Skarb Państwa rozbudowany i nadbudowany tak, że powstał trzykondygnacyjny budynek wykorzystywany w części na cele administracyjne, a w części jako lokale użytkowe.

Na skutek decyzji komunalizacyjnej Wojewody (...) z 17 stycznia 1994 znak: (...) Gmina S. nabyła prawo własności nieruchomości położonej w S. w obrębie lewobrzeżnym, oznaczonej w ewidencji gruntów działką nr (...) o powierzchni 0,0082 ha.

W 1990 r. spadkobiercy S. i B. małż. F. rozpoczęli starania o zwrot nieruchomości z uwagi na to, że cel wywłaszczenia nie został zrealizowany. Starosta (...) decyzją z dnia 31 maja 2000 r. orzekł o zwrocie na rzecz następców prawnych byłych właścicieli własności nieruchomości o numerze (...). Wojewoda (...) decyzją z 28 września 2000 r. znak (...) utrzymał w mocy decyzję Starosty (...) z dnia 31 maja 2000 r. w części orzekającej o zwrocie na rzecz B. F. w 5/8 części oraz B. P., J. F. i T. F. po 1/8 części własności przedmiotowej działki. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 28 września 2005 r. oddalił skargę powodowej Gminy na decyzję Wojewody (...) z dnia 28.09.2000 r. o zwrocie wywłaszczonej nieruchomości. Skarga kasacyjna Gminy S. została oddalona wyrokiem NSA z dnia 13 marca 2007 r.

B. P. w wyniku zniesienia współwłasności z pozostałymi spadkobiercami małż. F. stała się wyłączną właścicielką przedmiotowej zabudowanej działki. Rozpoczęła starania o przejęcie w posiadanie budynku, wszczynając szereg postępowań sądowych, w tym również o usunięcie najemców lokali użytkowych W 2011 r. pozwana B. P., na skutek egzekucji komorniczej przejęła w posiadanie budynek usytuowany na działce nr (...) położonej w S., eksmitując jednocześnie najemców lokalu użytkowego położonego na tej nieruchomości – R. K. i T. K.. Pomiędzy B. P. i powodami toczyło się postępowanie o zapłatę na rzecz pozwanej wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości, które zostało uwzględnione.

Gmina Miejska S. w 2011 r. wystąpiła z powództwem o ustalenie nieważności czynności prawnej – umowy z dnia 17 lipca 1974 r. o sprzedaży nieruchomości położonej w S. oznaczonej jako działka nr (...) z powodu niezachowania formy aktu notarialnego. Celem powodowej Gminy było wyeliminowanie aktów administracyjnych dotyczących zwrotu nieruchomości na rzecz pozwanej B. P.. Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie IC 2347/11 oddalił powództwo. Na skutek apelacji powodowej Gminy Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie I Ca 1015/11 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż umowa sprzedaży nieruchomości objętej księgą wieczystą Sądu Rejonowego w Sandomierzu Nr (...) położonej w S., oznaczonej jako działka (...) o powierzchni 84 m², zawarta pomiędzy B. i S. F., a Skarbem Państwa jest nieważna. Podstawą stwierdzenia nieważności umowy było ustalenie, że akt notarialnym, którym dokonano przeniesienia własności nie został podpisany przez notariusza.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej decyzją z dnia 28 stycznia 2013 r. z urzędu wznowił postępowania administracyjne w przedmiocie odmowy stwierdzenia nieważności Wojewody (...) z dnia 28 września 2000 r. i tego samego dnia uchylił decyzję Ministra Infrastruktury z dnia 19.03.2010 i stwierdził nieważność decyzji Wojewody (...) z dnia 28.09.2000 r. o zwrocie na rzecz poprzednich właścicieli nieruchomości oznaczonej jako działka

nr (...). Wobec ustalenia, że Skarb Państwa nie nabył własności przedmiotowej nieruchomości brak było podstaw do jej zwrotu na rzecz poprzednich właścicieli.

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd oparł się o dowody z dokumentów urzędowych, a to decyzji administracyjnych i wyroków sądów wskazując, że nie były przez stronę kwestionowane i nie budziły zastrzeżeń Sądu co do swej autentyczności. Wskazał też, że okoliczności wynikające z tych dokumentów znalazły potwierdzenie również w zeznaniach powódki i pozwanej B. P..

W swych rozważaniach Sąd Okręgowy wskazał, że podzielił w całości zarzut Powiatu (...), że nie jest legitymowany biernie w sprawie, gdyż Starosta (...) wydając decyzję o zwrotu nieruchomości działał jako organ Skarbu Państwa, a nie organ samorządowy Powiatu (...).

Odpowiedzialności natomiast Skarbu Państwa – Starosty Powiatowego w S. jak Gminy S. należałoby upatrywać w art 417 k.c. zgodnie z którym za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego.

Powodowie podnosili, że Starosta (...) wydał decyzję o zwrocie nieruchomości na rzecz spadkobierców jej poprzednich właścicieli pomimo tego, że nie było do tego podstaw do jej zwrotu. Cel wywłaszczenia został bowiem nieprawidłowo określony w akcie notarialny z 1974, a potem okazało się że akt nie został podpisany przez notariusza. Gmina S. nie podjęła starań o wyeliminowanie z obrotu prawnego wadliwej decyzji o zwrocie nieruchomości

W odniesieniu do żądań kierowanych przeciwko Skarbowi Państwa i Gminie S. Sąd I instancji uznał, że powodowie nie wykazali przesłanek tej odpowiedzialności. Wbrew twierdzeniom powodów działaniom pozwanych Skarbu Państwa - Starosty (...) i Gminy S. nie można przypisać bezprawności działania. Wręcz przeciwnie działanie to oparte było na przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (rozdziale 6 – art. 136- 142), która nakazywała prowadzenie postępowania, wszczętego na wniosek poprzednich właścicieli, o zwrot nieruchomości nie wykorzystanej na cel zgodny z wywłaszczeniem. Okoliczność, że wiele lat po decyzji o zwrocie okazało się, że umowa z 1974 r. którą małż F. przenieśli na Skarb Państwa własność przedmiotowej nieruchomości jest nieważna, gdyż akt notarialny nie został podpisany przez notariusza nie zmienia tej oceny. W momencie wszczęcia postępowania o zwrot nieruchomości przez pozwaną B. P. nikt nie kwestionował ważności umowy przeniesienia własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, wydana została decyzja komunalizacyjna, Gmina S. władała nieruchomością, czuła się jej właścicielem, wynajmowała lokale. Starosta (...) wobec wniosku spadkobierców poprzednich właścicieli był zobligowany do wszczęcia postępowania o jej zwrot. Twierdzeń zaś, że cel wywłaszczenia był inny niż wskazany w akcie notarialnym z 1974 r. powódka nie udowodniła. Gmina S. aktywnie uczestniczyła w postępowaniu administracyjny, zaskarżała niekorzystne dla siebie decyzje, a wobec prawomocnie zakończonego postępowania zobligowana była do zwrotu nieruchomości. Działania takie nie można uznać za sprzeczne z normami prawnymi.

Zdaniem sądu I instancji również czynnościom podejmowanym przez B. P. nie można przypisać bezprawnego, zawinonego działania. Wykonywała one swoje uprawnienia właścicielskie wobec nieruchomości, podejmowała czynności zgodne z porządkiem prawnym. Za takie należy uznać wytoczenie powództwa o eksmisję po wygaśnięciu najmu, wszczęcie postępowania egzekucyjnego o usunięcie pozwanych z lokalu czy też wystąpienie z pozwem o zapłatę odszkodowania za bezumowne korzystanie z lokalu. Podkreślenia wymaga, że powodowie nie wykazali, aby B. P. podejmowała jakiegokolwiek inne czynności, które były sprzeczne z porządkiem prawnym czy też zasadami współżycia społecznego.

Zdaniem sądu I instancji w sprawie nie zaistniały zatem przesłanki do uwzględnienia powództwa, albowiem działania Skarbu Państwa – Starosty (...), Gminy S. i B. P. nie były bezprawne. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 417 i 415 k.c. danego podmiotu w postaci bezprawności działania, szkody oraz związku przyczynowego między zdarzeniem a szkodą muszą wystąpić łącznie. Brak jednej z nich spowodował, że Sąd nie badał istnienia pozostałych przesłanek .

Orzeczenie o kosztach Sąd Okręgowy oparł na przepisach art. 98 k.p.c. i 99 k.p.c. – w odniesieniu do Prokuraturii Generalnej SP, obejmując zasądzonymi kwotami zwrot kosztów zastępstwa procesowego dla pozwanych w oparciu o § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 28 września 2002 r.

Od powyższego wyroku powodowie wnieśli apelację oraz zażalenie na zawarte w nim orzeczenie o kosztach procesu.

Apelacją powodowie zaskarżyli wyrok w części oddalającej ich powództwo skierowane przeciwko skarbowi Państwa i B. P. oraz w części zasądzającej od nich na rzecz pozwanych koszty procesu. Powodowie zarzucili:

- nieważność postępowania polegającą na niewezwaniu z urzędu przez sąd I instancji jako reprezentanta Skarbu Państwa Wojewody (...);
- naruszenie art. 7 Konstytucji polegające na wykroczeniu poza granice przyznanych sądowi kompetencji przez samodzielne dokonanie zgodności z prawem decyzji Starosty (...) w sytuacji, gdy wydany we właściwym postępowaniu prejudyk – ostateczna decyzja Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej stwierdzała nieważność decyzji;
- naruszenie przepisu art. 233 § 1 k.p.c. poprzez ocenę materiału dowodowego w sposób sprzeczny z zasadami wynikającymi z tego przepisu, w szczególności dokonanie oceny tego materiału w sposób dowolny, sprzeczny z zasadami logicznego rozumowania, polegający na przyjęciu, że działania pozwanych nie były bezprawne;
- naruszenie przepisu art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazanie w wyroku podstawy prawnej zastosowanej przez sąd w sprawie, będące konsekwencją zaniechania przez sąd zbadania materialnej podstawy żądania;
- naruszenie przepisu art. 225 k.p.c. poprzez nieotwarcie rozprawy na nowo pomimo wniosków powodów złożonych przed publikacją orzeczenia, co pozbawiło powodów możliwości obrony ich praw i przedstawienia istotnych faktów i dowodów;
- nierozpoznanie istoty sprawy;
- w odniesieniu do orzeczenia o kosztach procesu powodowie zarzucili naruszenie art. 102 k.p.c.

W konkluzji powodowie domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Zażaleniem powodowie zaskarżyli pkt II wyroku, zawierający orzeczenie zasądzające od powodów na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa oraz pozwanych B. P. i Gminy S. koszty procesu. Powodowie zarzucili naruszenie art. 102 k.p.c. i wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia i całkowite nieobciążanie ich kosztami.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Rozważania odnoszące się do zasadności apelacji trzeba poprzedzić wskazaniem niektórych faktów dotyczących przebiegu postępowania przed sądem I instancji.

Postanowieniem z dnia 3 listopada 2010 r. (k. 5) Sąd Okręgowy ustanowił dla powodów radcę prawnego z urzędu. W wykonaniu tego postanowienia Okręgowa Izba Radców Prawnych w dniu 29 listopada 2010 r. wyznaczyła na pełnomocnika powodów z urzędu radcę prawnego T. G. (k. 12), która następnie reprezentowała powodów. W dniu 22 października 2013 r. radca prawny T. G. złożyła w sądzie pismo zatytułowane „Zawiadomienie o wygaśnięciu pełnomocnictwa”, w którym poinformowała sąd, że w tym dniu powodowie wypowiedzieli jej pełnomocnictwo (k. 286) i dołączyła do tego pisma odpis skierowanego do niej pisma powodów z dnia 19 października 2013 r. zawierającego ich oświadczenie, że pełnomocnictwo wypowiadają i że ulega ono rozwiązaniu w dniu doręczenia (k. 287). W tym samym dniu wpłynęło do sądu pismo powodów informujące, że wypowiadają radcy prawnemu T. G. pełnomocnictwo i że wnoszą o przyznanie im adwokata z urzędu (k. 288). Na rozprawie w dniu 26 listopada 2013 r.

sąd zobowiązał powodów do wskazania, czy ich pismo, w którym informują o wypowiedzeniu pełnomocnictwa, jest rezygnacją z reprezentowania powodów przez pełnomocnika z urzędu i w wykonaniu tegoż wystosował bezpośrednio do powodów stosowne wezwania do złożenia oświadczeń (k. 329-331). W odpowiedzi na to wezwanie powodowie ponownie poinformowali sąd, że wypowiedzieli pełnomocnictwo radcy prawnemu T. G., wobec zastrzeżeń co do poprawności jej działania i że wnoszą o przyznanie adwokata z urzędu (k. 337). W reakcji na to pismo w dniu 9 grudnia 2013 r. przewodniczący wydał zarządzenie, aby poinformować powodów, że wobec wypowiedzenia pełnomocnictwa reprezentującemu ich pełnomocnikowi z urzędu obowiązani są do osobistego udziału w postępowaniu i że w obecnym stanie prawnym brak jest podstaw do ustanowienia kolejnego pełnomocnika z urzędu (k. 340). W wykonaniu tego zarządzenia skierowano stosowne pisma do powodów (k. 346, 347). W dniu 20 grudnia 2013 r. do Sądu Okręgowego wpłynęło pismo powodów stanowiące odpowiedź na powyższe wezwania, w którym powodowie oświadczyli, że wypowiedzenie pełnomocnictwa r. pr. T. G. nie stanowi rezygnacji z pełnomocnika z urzędu i że podtrzymują wniosek o zmianę pełnomocnika (k. 351), zaś w dniu 19 lutego 2014 r. wpłynął do Sądu Okręgowego wniosek powodów o ustanowienie adwokata z urzędu (k. 379). Ten ostatni wniosek został oddalony postanowieniem referendarza sądowego z dnia 5 marca 2014 r. (k. 384), a po rozpoznaniu skargi na to orzeczenie sąd postanowieniem z dnia 28 marca 2014 r. utrzymał powyższe postanowienie w mocy (k. 403). Od chwili wydania zarządzenia z dnia 9 grudnia 2013 r. sąd I instancji wszelkie pisma kierował bezpośrednio do powodów, z pominięciem ich pełnomocnika r. pr. T. G.. Posiedzenie w dniu 10 czerwca 2014 r., bezpośrednio poprzedzające wydanie wyroku, na którym sąd I instancji zamknął rozprawę, odbyło się pod nieobecność powodów, przy braku dowodów doręczenia dla nich wezwań (k. 445), przy czym już po zamknięciu rozprawy zwrócono wezwanie kierowane do powoda T. K. z adnotacją o odmowie przyjęcia przesyłki (k. 448). W dniu ogłoszenia wyroku 24 czerwca 2014 r. wpłynęło do sądu I instancji pismo powodów z wnioskiem o „otwarcie przewodu sądowego” wskazujące, że powodowie w dniu zamknięcia rozprawy nie mogli w niej uczestniczyć z uwagi na rozprawę jednocześnie odbywającą się przez Sądem Rejonowym w Sandomierzu, na która byli wezwani oraz zawierające wnioski dowodowe powodów.

Ustanowienie przez sąd adwokata lub radcy prawnego z urzędu, jakkolwiek jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego (art. 118 § 1 k.p.c.), różni się od skutków do udzielenia pełnomocnictwa przez stronę między innymi regulacją dotyczącą jego rozwiązania. Adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, że obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej (art. 118 § 2 k.p.c.). Zgodnie z przepisem art. 118 § 3 k.p.c. sąd może zwolnić adwokata lub radcę prawnego z ważnych przyczyn na jego wniosek i wówczas zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych o wyznaczenie innego adwokata lub radcy prawnego. Uprawnieniem strony, która pełnomocnictwa udzieliła, jest wypowiedzenie tego pełnomocnictwa, a skutki takiego wypowiedzenia reguluje art. 94 k.p.c. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 czerwca 1976 r. sygn. III CRN 64/76 (OSNC 1977/1/14), strona, dla której ustanowiono adwokata z urzędu, może – stosownie do art. 94 § 1 k.p.c. w związku z art. 118 k.p.c. – wypowiedzieć temu adwokatowi pełnomocnictwo procesowe. Wywody Sądu Najwyższego przedstawione w uzasadnieniu tego postanowienia, wydanego w konkretnej, wówczas rozpoznawanej sprawie, jednoznacznie wskazują, że Sąd Najwyższy wiąże różne skutki prawne z dwoma odmiennymi sytuacjami. W szczególności w rozpoznawanej wówczas sprawie z oświadczenia strony zastępowanej przez adwokata z urzędu jednoznacznie wynikało, że wypowiada ona pełnomocnictwo i w dalszym ciągu postępowania zamierza działać osobiście. Jak wskazuje Sąd Najwyższy w takim wypadku wypowiedzenie pełnomocnictwa jest uprawnieniem strony i wiąże sąd. Gdyby natomiast intencją strony było jedynie żądanie zmiany osoby wyznaczonego mu adwokata z urzędu, należałoby żądanie takie traktować jako wniosek podlegający rozstrzygnięciu przez ten organ samorządu adwokackiego, który wyznaczył adwokata z urzędu, i to z tym skutkiem, że w razie odmownego załatwienia wniosku wyznaczony adwokat pozostawałby nadal pełnomocnikiem strony. Orzeczenie powyższe zapadło wprawdzie w nieco odmiennym od obecnie obowiązującego stanie prawnym, jednakże powoływany wówczas przepis art. 118 k.p.c. stał się obecnym § 1 tego artykułu, zaś regulacja jego obecnego § 3 tego artykułu odpowiada ówczesnej regulacji art. 119 § 2 k.p.c. Istotna różnica polega natomiast na tym, że obecny przepis art. 117 § 1 k.p.c. przewiduje ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu, podczas gdy uprzednio możliwym było jedynie ustanowienie adwokata z urzędu. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego w obecnym składzie nie ma to istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia wyżej

przedstawionego zagadnienia. Zgodnie przyjmuje się, że sąd nie jest związany wnioskiem i jest władny ustanowić, według swego rozeznania oraz potrzeb procesowych strony, albo adwokata, albo radcę prawnego z urzędu.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej obecnie sprawy stwierdzić trzeba, że z pism powodów jednoznacznie wynikało, iż wypowiedzenie pełnomocnictwa radcy prawnemu T. G. nie wiązało się z zamiarem osobistego działania powodów w procesie i rezygnacji z pomocy prawnej z urzędu, ale zmierzało do zmiany osoby pełnomocnika, przy czym powodowie chcieli, aby tym pełnomocnikiem był adwokat, a nie radca prawny. Sam pełnomocnik nie składał natomiast wniosku, o jakim mowa w art. 118 § 3 k.p.c., a tylko powiadomił sąd o fakcie wypowiedzenia pełnomocnictwa, błędnie uznając, że jest zwolniony z dalszego zastępowania powodów. Skoro wskazanie we wniosku, czy strona domaga się ustanowienia adwokata, czy radcy prawnego z urzędu nie wiąże sądu, to także wniosek zmierzający do zmiany pełnomocnika z urzędu z radcy prawnego na adwokata sądu nie wiąże. W konsekwencji postanowienie o nieuwzględnieniu wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu z dnia 5 marca 2014 r. należy potraktować jako odmowę zmiany radcy prawnego z urzędu na adwokata, a powodowie mogli wnieść do Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych wniosek o wyznaczenie innego radcy prawnego z urzędu w miejsce dotychczasowego. Do chwili pozytywnego dla powodów rozstrzygnięcia takiego wniosku radca prawny T. G. pozostawała pełnomocnikiem powodów.

Prowadzenie postępowania bez udziału ustanowionego dla powodów radcy prawnego z urzędu i bez zawiadamiania go o terminach posiedzeń, a w odniesieniu do posiedzenia na którym rozprawę zamknięto także bez obecności i skutecznego zawiadomienia powodów doprowadziło do pozbawienia powodów możliwości obrony ich praw, przy czym stan taki rozpoczęło zarządzenie przewodniczącego z dnia 9 grudnia 2013 r. Zauważyć przy tym trzeba, że odmowa przyjęcia wezwania na ostatnią rozprawę przez powoda T. K. nie wywierała skutków z art. 139 § 2 k.p.c. wobec naruszenia przepisu art. 133 § 3 k.p.c. nakazującego dokonywanie doręczeń do rąk pełnomocnika. Pozbawienie powodów możliwości obrony ich praw spowodowało, zgodnie z art. 379 pkt 5 k.p.c., nieważność postępowania, co, stosownie do art. 386 § 2 k.p.c., przesądzało uchylenie wyroku w zaskarżonej części, to jest w zakresie oddalającym powództwo w stosunku do pozwanych B. P. i Skarbu Państwa – Starosty (...), zaś w odniesieniu do zasądzenia kosztów procesu w pełnym zakresie zawartego w punkcie II rozstrzygnięcia.

Zażalenie na zawarte w wyroku orzeczenie o kosztach procesu przysługuje wyłącznie, gdy strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.). Skoro powodowie w części dotyczącej rozstrzygnięcia pomiędzy nimi a pozwanymi B. P. i Skarbem Państwa wnieśli apelację, zażalenie podlegało odrzuceniu, jako niedopuszczalne (art. 397 § 2 w zw. z art. 370 i z art. 373 k.p.c.). Niemniej jednak, z uwagi na objęcie zaskarżeniem zawartym w apelacji także tego orzeczenia, dzieliło ono losy orzeczenia co do istoty sprawy. Natomiast w odniesieniu do zasądzenia kosztów procesu od powodów na rzecz pozwanej Gminy S. należało zażalenie rozpoznać i w jego uwzględnieniu, na podstawie art. 397 § 2 w zw. z art. 386 § 2 i z art. 379 pkt 5 k.p.c., orzec identycznie jak co do pozostałych podmiotów, których orzeczenie o kosztach procesu dotyczyło.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego pozostawiono sądowi I instancji, stosownie do art. 108 § 2 k.p.c.